

La via sensitiva

SUSANNA RAFART

POESIA

Josep Palau i Fabre, *Poemas del alquimista*. Prefaci de Juan Goytisolo i traduccions de l'autor. Círculo de Lectores- Galaxia Gutenberg. Barcelona, 2003.

Són les paraules de Juan Goytisolo a *Coto vedado* les que millor permeten entendre la personalitat francitadora de Palau en el París dels anys cinquanta: "Su actitud ética, reflejada en la parvedad y la adustez de la vida diaria, me llenaron de admiración. La violencia de su poesía, marcada con el sello inconfundible de Rimbaud, me ayudaba a comprender el drama y la frustración de aquel remoto e insumiso pariente, ignorado y malquisto en el círculo de sus propios deudos". Aquells temps van ser molt fecunds per al poeta, que va anar escrivint la seva obra entre els anys 1936 i 1950. Sota el títol de *L'aprenent de poeta*, l'any 1944 Palau va publicar el primer llibre de poesia –de fet, una antologia– després d'haver-se frustrat anteriors intents a causa de la Guerra Civil. Els llibres posteriors van anar sortint en edicions pròpies, algunes a París, fins que el concurs de Pedreira i Triadú, amb l'ajut del seu pare, de qui es trobava molt distanciat, va permetre la primera edició de *Poemas de l'Alquimista* l'any 1952, completada després en la dècada dels setanta.

LLULL I VILANOVA

Palau i Fabre ha pouat en una tradició catalana, la de la follia i l'alquímia. Aquest model propi l'ha trobat en Lluïl i Vilanova. La seva és una literatura d'iniciació, visionària i propera al somni, incardinada en l'experiència poètica de Rimbaud i Baudelaire. Poesia de base filosòfica, tal com reconeixia Triadú en els seves memòries. A *Vides de Picasso*, Palau fa dir al pintor: "Imiteu, imiteu furiosament Ingres, Delacroix, Velázquez, Goya, Nonell, el Greco, Cézanne, Van Gogh, tant com pugueu, amb tota la vostra ànima... Déu ens imita a tots, Déu imita cada u dintre de cada u".

L'experimentació i la fragmentació del jo són el camp de coneixement de Palau. D'aquí el seu viu interès pels poetes de l'heterodòxia: com ell mateix, aquests autors rebutgen el passat propi i troben en l'amor l'or de l'alquímia. Un camí cap a l'absolut. Això fa que, en les peces teatrals, la figura de Don Joan –tema incorporat igualment a *Les flors del mal*– també esdevingui central. Fixem-nos que diu l'home condemnat que ha segat la vida de tantes dones: "Fins avui no he comprès el poder de la paraula viva. Jo jugava amb els mots i els malgastava, com si fossin moneda de per riure; sols avui m'he adonat que els mots són acer concentrat i pedra acumulada; violents com els astres". En un altre ordre de coses, Palau confessa que ha explorat fins al límit les possibilitats musicals de la llengua. No debades la força dramàtica de la seva última estrena *Mots de ritual per a Electra* (Espai Brossa, 2003) ha seduït els espectadors que s'hi han acostat. El fet és que Palau i Fabre ha explorat els arquetips i se'ls ha afillat a partir

de la fragmentació del jo en la pròpia poètica, convertint-se en un jo d'experiència per construir una teoria, tal com ell mateix sap reconèixer en els casos de Leonardo i Lluïl. Només que la combinatòria de Palau es basa en l'eix de la vella i nova alquímia, i va dels glaucs de Lluïl als verds de Baudelaire.

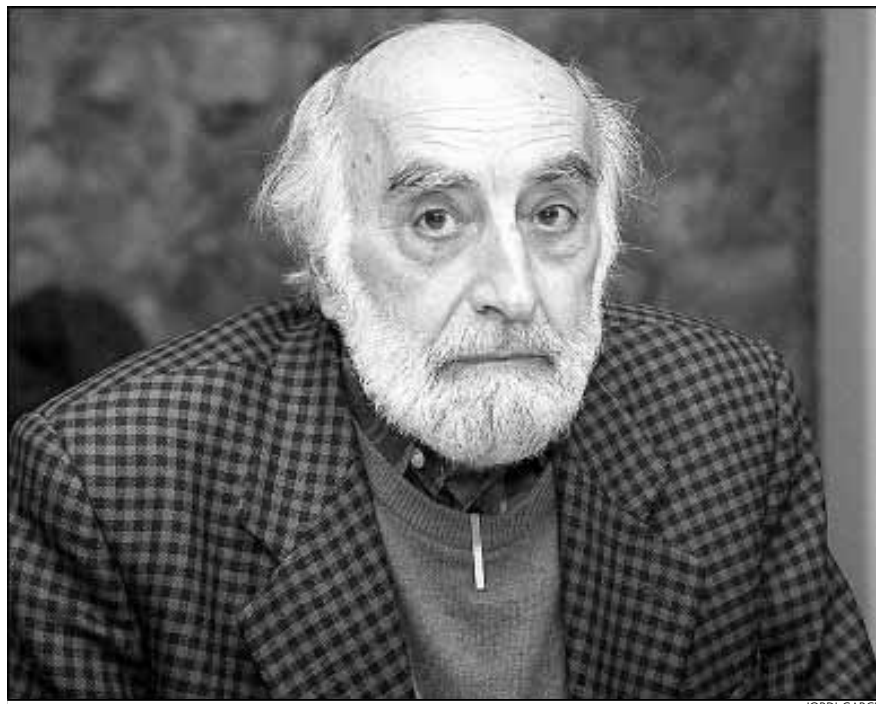
En *L'aprenent de poeta*, l'autor ja desplega la seva recerca des del món sensitiu a través de l'amor, i d'una essencialitat tradicionalista molt propera a Rosselló-Pòrcel i a García Lorca. En l'exploració de l'erotisme i la sensualitat ja hi trobem el jo que és mirall de l'escriptura, i amb ell, el sentit de la recerca de l'absolut: "Vers: sigues igual a mi. / Jo em veig en tu si em veus. / ¿Som una o dues veus? / ¿Quina, però, és d'aquí?". Un amor que permet versos tristos que van més enllà de la realitat individual: "No tinc casa ni porta per on sortir de mi". De manera que, sota l'expansió amo-

quals ha volgut bé, però, al principi de la cançó, ja s'imposa el cansament de no poder trobar res de banal contra l'ofec.

REESCRIURE DE MEMÒRIA

Càncer ja es publicarà a París, on coneixerà bona part dels artistes del segle. Palau va haver-lo de reescriure de memòria i és paradigmàtic que s'iniciï amb una citació d'Esquil. S'imposa la necessitat de trencar clarament amb els seus orígens i l'amor s'ha de convertir en un segon naixement. L'expressió directa i l'afany de provocació s'acaben definint en el manifest contra l'esteticisme del poema en prosa titulat *La rosa*. Una actitud que incorpora la veu displicent del Baudelaire dels *Petits poemes en prosa i altres afinitats*, sempre reforçat pel sentiment propi, "dels cadàvers vivents que vetllo en mi".

Amb *Fragments del laberint* comprovem la recerca de l'absolut contada

Palau i Fabre torna a ser editat en castellà

rosa de l'epigrama i la balada, hi ha la consciència de sortir d'un mateix, de fragmentar-se, de vessar-se per fugir del temps, i la dona n'és el camí natural. És per aquesta raó que el llibre acaba amb un *Fragment del superhome*. En *L'alienat*, del 1942, i sota el solc poètic de Riba i Manent, Palau orientalitza el seu discurs. Aquí el jo s'escindeix en la figura de l'Emperador, un mirall contra el terror. Torna a engrandir la trista soledat del temps amb la dimensió, ara, del somni pretesament benèfic. Recerca que segueix en l'adopció de la poètica de Rosselló-Pòrcel en les seves dinou imitacions. En aquests poemes i en la secció que segueix, *Rössec*, el sentiment de desesperança i la violència del jo, que enyora aquells qui poden viure en el *beatús ille*, deixen clara la seva dimensió social. Especialment significatiu és el poema *Senyera 1942*. El llenguatge modern amb què Palau configura tots aquests temes el situa entre les veus destacades de la poesia del moment arreu de la Península. Rere *L'alienat* hi ha tota la derrota i tota l'eficàcia de la màscara posada al servei d'una teoria amorosa de combat contra la seva classe i el seu país. Palau ha provat de ser tots aquells als

des d'una metamorfosi contemporània i irònica, la de Crorimitekba. Aquí són les arts combinatòries de l'experiència lul·liana amb la nietzscheana les que exploten fins al límit les impostures que salven la mudesca de l'estranger. L'exili voluntari de Palau es resol habitant les veus dels alquimistes antics i moderns. Desintegracions, dualitats de sentit negatiu, variacions que instal·len amb violència la vida esdevenen divises engatjades: *L'absència del cavall salvatge desautoritza el paisatge*. Correspondències del puny amb les vocals. Al capdavant, la sortida natural de Palau era el teatre. Un teatre irrefutablement poètic, en el qual els mites poden explicar el present amb una més explícita fragmentació.

Traducció com a acte d'amor dels poetes llegits: d'això ens parla el pròleg. Més que traduccions són versions i recreacions: "Un poema és sempre, en el millor dels casos, una traducció". El cert és que les traduccions són força lliures i per això mateix genuïnes. El llibre serveix, amb la garantia que és l'autor qui ho fa, tota la poesia de Palau i Fabre al castellà, del tot imprescindible en el panorama peninsular.

NARRATIVA

Memòries del colonialisme

XULIO RICARDO TRIGO

Daniel Mason, *L'afinador de pianos*. Traducció d'Albert Torrescasana. Empúries. Barcelona, 2003.

Durant els anys 80, sobretot arran de títols com *El nom de la rosa*, d'Umberto Eco, o *El perfum*, de Patrick Süskind, es va posar de moda el concepte de *best seller* culte. No era un invent nou, sinó més aviat una manera de situar les novel·les que combinaven la qualitat narrativa amb el desig implícit d'agradar al lector. Avui, tot i que no es fa servir amb la mateixa freqüència, continua sent una fórmula vàlida per parlar d'un tipus de novel·la internacional que sembla haver après bé la necessitat de no tractar el lector com si fos idiota, tot donant-li una oportunitat a la seva educació vital i estètica.

I aquesta fórmula és la que fa servir Daniel Mason per escriure la seva primera novel·la, *L'afinador de pianos*. L'argument és, a priori, fascinant: un afinador, l'Edgar Drake, rep l'encàrrec de viatjar a Birmània, on l'exercit anglès manté una colònia difícil d'administrar. L'objectiu és afinar el piano d'un oficial que ha esdevingut una peça clau per al control del país. L'afinador, doncs, deixa la seva vida, còmoda i feliç, a Londres per viatjar als Estats Xan, en plena selva birmània, empresa que durà a terme amb una barreja de curiositat i sentit patriòtic. Mason demostra en tot moment haver comptat amb una documentació extensa i ben seleccionada, a més del seu coneixement directe del terreny, materials que ha sabut estructurar amb complexitat i sentit del ritme. La novel·la transcorre amb placidesa, seguint l'estela del què podria ser un viatge aleshores, i se'ns donen retrats diàfans tant de la societat anglesa com del poble birmà; el personatge de l'afinador està ben definit, traspua aquesta curiositat que va fer famosos els viatgers anglesos al llarg de la història.

Davant d'aquest panorama idíl·lic, per què la novel·la trenca les nostres esperances imposant-nos una sensació creixent d'avoriment, de desgana, d'absoluta indiferència pel que pugui passar? En primer lloc, el personatge de l'afinador acaba ofegat sota una muntanya de coneixements que triguen molt a influir en el seu recorregut. Si tot viatge suposa un canvi de perspectives, una assimilació de noves idees i la construcció d'un tarannà adequat per penetrar-hi tot allò que desconeixiem, Mason no se'n surt. L'Edgar Drake observa i escriu de les seves experiències, però poques vegades van més enllà d'impressions estètiques o ètiques que no neixen de la interacció amb l'entorn. Tot molt d'anglès, per altra banda, però des d'aquesta postura superior que no arriba a copsar mai l'essència d'allò que té davant els nassos.

Així doncs, sóc partidari de llegir *L'afinador de pianos* com si ens trobéssim amb un manual d'història, ple d'informacions ben interessants sobre el colonialisme anglès a Birmània. Si volem sentir l'emoció, la proximitat dels personatges i la passió de la novel·la, més val que fixem l'atenció en altres llibres. I això només es pot dir des del desengany, des de la desil·lusió d'un lector que esperava molt i s'ha hagut de conformar amb una sola idea: l'enorme potencial que els processos colonialistes poden aportar al gènere, tal com altres novel·listes, sobretot els nascuts a les antigues colònies angleses, estan demostrant des de fa molt de temps.